

Underlagsrapport 2024:9

KARTLÄGGNING AV MYNDIGHETERS KUNSKAPSSTÖD RÖRANDE VÅLD I UNGAS NÄRA RELATIONER

Sibel Korkmaz och Peter Andersson
på uppdrag av Jämställdhetsmyndigheten

Jämställdhetsmyndigheten

Göteborg, september 2024

Underlagsrapport 2024:9

Dnr: 2023/208

Har du frågor om denna publikation, kontakta:

Lisa Lindström

Telefon 070-784 74 74

INNEHÅLL

Förord	4
Sammanfattning	5
Bakgrund	6
Kartläggningssuppdragets syfte och inriktning	7
Mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och våld i ungas nära relationer	8
Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer – ett socialt problem i Sverige	8
Våld i ungas nära relationer	9
Begreppsanvändning och teoretisk ansats	12
Begreppsanvändning	12
Teoretisk ansats	12
Metod	13
Datamaterial och informanter	13
Tabell 1	13
Tabell 2	13
Tabell 3	14
Datainsamling och analys	17
Resultat	19
Del I – Hur myndigheterna lyfter mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer	19
Myndigheternas uppdrag att sprida kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer	19
Del II - Myndigheternas synliggörande av våld i ungas nära relationer	21
Del III – Vägen framåt	23
Diskussion	25
Våld i ungas nära relationer – Ett socialt problem som förtjänar ökad uppmärksamhet	25
Unga och stöd	26
Samverkan på "rätt" nivå	26
Vägen vidare	27
Referenser	29
Övriga referenser	30
Bilaga 1: Explicit material gällande våld i ungas relationer	31

FÖRORD

Den här rapporten är ett underlag till Jämställdhetsmyndigheten inom uppdraget att kartlägga och sprida information om våld i ungas nära relationer (A2023/00925). Syftet med rapporten är att bidra till fördjupad kunskap gällande myndigheters kunskapsproduktion och vilket kunskapsstöd som finns gällande våld i ungas nära relationer. Underlagsrapporten är skriven av Sibel Korkmaz fil.dr och universitetslektor i socialt arbete, Stockholms universitet och Peter Andersson. fil.dr och universitetslektor i socialt arbete, Stockholms universitet

Rapporten har producerats på uppdrag av Jämställdhetsmyndigheten. Slutsatser och rekommendationer är författarnas egna.

Berit Jernberg
Avdelningschef

SAMMANFATTNING

Våld i ungas nära relationer är vanligt förekommande, och präglas ofta av faktorer som är specifika för just ungdomar. Jämställdhetsmyndigheten fick 2023 i uppdrag att kartlägga i vilken mån berörda myndigheter inkluderar och särskiljer information om våld i ungas nära relationer i sin kunskapsproduktion och sitt kunskapsstöd. Den här underlagsrapporten, som är framtagen av forskarna Sibel Korkmaz och Peter Andersson på uppdrag av Jämställdhetsmyndigheten, syftar till att ge en samlad bild av statliga myndigheters kunskapsstöd på området. Rapporten bygger på semi-strukturerade intervjuer med representanter för 23 statliga myndigheter samt Sveriges kommuner och regioner, vilka har analyserats med en riktad kvalitativ innehållsanalys. En sammanställning har också gjorts av aktörernas explicita material gällande våld i ungas nära relationer, som presenteras i bilaga 1.

Resultaten visar att myndigheter i stor utsträckning har uppdrag kring att öka kunskapen inom olika verksamheter om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck. Det finns dock tendenser till att våld i ungas nära relationer inte uppmärksammas i samma utsträckning som vuxnas våldsutsatthet. Det finns ett mindre antal aktörer som belyser våld i ungas relationer, men det är tydligt att fler aktörer arbetar med frågan våld i nära relation och mäns våld mot kvinnor utifrån ett vuxet perspektiv.

En handfull myndigheter framstår som lämpliga kunskapsbärare av frågan våld i ungas relationer. Rapportförfattarna lyfter fram att det i framtiden kan vara bra med en central aktör som kan sammanställa och tillgängliggöra kunskapsproduktion, metoder och implementeringsstöd gällande våld i ungas nära relationer.

Kartläggningen visar också att den kunskapsproduktion som finns tillgänglig på området i stor utsträckning består av akademiska rapporter. Tidigare studier visar att unga ofta söker stöd och hjälp av jämnåriga och via internet. Det kan därför finnas en vinst i att omarbeta akademisk kunskapsproduktion så att den dels kan användas enklare av unga själva, dels att kunskapen tillgängliggörs för praktiker.

Kartläggningen pekar på att personal exempelvis inom socialtjänsten, regionerna och skolan i större utsträckning behöver veta var de ska vända sig om de önskar mer kunskap om våld i ungas relationer. En kunskapslucka som identifieras i kartläggningen rör ungdomar med funktionsnedsättning och deras utsatthet för våld i en egen nära relation. Stödet till unga som är institutionsplacerade behöver också ytterligare stärkas.

Rapportförfattarna ser behov av att denna kartläggning följs upp med en fördjupad studie som ringar in hur professionella utifrån sina olika yrkeskontexter bättre kan förebygga våld i ungas nära relationer.

BAKGRUND

I ändring av regleringsbrev för budgetåret 2023 har Jämställdhetsmyndigheten fått ett utökat uppdrag gällande våld i ungas nära relationer. Jämställdhetsmyndigheten ska kartlägga i vilken mån berörda myndigheter inkluderar och särskiljer information om våld i ungas nära relationer i sin kunskapsproduktion och sitt kunskapsstöd.

Uppdraget omfattar såväl våldsutsatthet som våldsutövning i ungas nära relationer, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Utsatthet för våld i särskilt sårbara grupper, till exempel unga hbtqi-personer och unga med funktionsnedsättning ska särskilt beaktas.

Inom ramen för uppdraget ska Jämställdhetsmyndigheten även sprida och tillgängliggöra stödmaterial till yrkesverksamma samt genomföra övriga kompetenshöjande insatser som myndigheten bedömer är relevanta. Kompetensutvecklingsinsatserna ska utgå från etablerade metoder och kontinuerligt utvärderas. Vid behov ska Jämställdhetsmyndigheten även ta fram stödmaterial till yrkesverksamma.

Jämställdhetsmyndigheten ska också lämna förslag till hur arbetet för att förebygga och upptäcka våld i ungas nära relationer kan förbättras. Myndigheten ska i uppdragets genomförande föra dialog med Socialstyrelsen inom ramen för deras uppdrag att *Utveckla en nationell samordning och kunskapsutveckling för återfallsförebyggande arbete för våldsutövare* (S2022/03178); (S2022/04810), samt inhämta synpunkter från flera andra myndigheter.

Utgångspunkter för uppdraget är den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, som även omfattar hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Strategins utgångspunkter kring flickors och unga kvinnors utsatthet för våld, särskild sårbarhet, funktionshinderperspektiv, barnets rätt samt hbtqi-personers rättigheter ska när så är möjligt avspeglas i uppdraget.

Följande rapport avhandlar det så kallade kartläggningsuppdraget, vilket också kan ses som den första delen av Jämställdhetsmyndighetens uppdrag som beskrivs ovan. Kartläggningen utgör grunden för genomförandet av uppdragets övriga delar, det vill säga att sprida och tillgängliggöra stödmaterial till yrkesverksamma, genomföra kompetenshöjande insatser och eventuellt ta fram nytt stödmaterial.

Kartläggningsuppdragets syfte och inriktning

Jämställdhetsmyndigheten ska genomföra en kartläggning av berörda myndigheters befintliga kunskapsproduktion och kunskapsstöd på området våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor, med syfte att identifiera i vilken mån denna inkluderar och särskiljer våld i ungas nära relationer.

Följande huvudsakliga frågeställningar var vägledande för kartläggningen:

- Vilken kunskapsproduktion och vilket kunskapsstöd finns på området våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor, som berörda myndigheter tagit fram?
- Vilken kunskapsproduktion och vilket kunskapsstöd på området våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor omfattar våld i *ungas* nära relationer?

I den följande texten kommer kartläggningsuppdraget i korthet relateras till forskningsfältet rörande våld i ungas nära relationer. Därefter kommer syfte och frågeställningar att specificeras. I uppdraget har också vissa teoretiska antaganden varit vägledande, vilka kommer att presenteras överskådligt. Därefter kommer studiens genomförande att redogöras för, innan studiens resultat och analys lyfts fram. Avslutningsvis kommer resultaten att diskuteras och en grovkornig bild av ”vägen framåt” kommer att utmålas.

MÄNS VÅLD MOT KVINNOR, VÅLD I NÄRA RELATIONER OCH VÅLD I UNGAS NÄRA RELATIONER

I detta avsnitt kommer vi att göra en kortfattad redogörelse för hur utvecklingen sett ut i Sverige vad gäller uppmärksammandet av mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och våld i ungas nära relationer. Vad gäller våld i ungas nära relationer kommer också en överblickande sammanfattning av forskningsfältet att lyftas fram.

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer – ett socialt problem i Sverige

I Sverige idag betraktas mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer som ett samhällsligt och socialt problem. En historisk tillbakablick påvisar att så inte alltid har varit fallet, utan att en samhällelig utveckling har ägt rum.¹ Som exempel på en sådan utveckling går det att lyfta fram lagändringen 1982 som gjorde att våld i hemmet faller under allmänt åtal samt att brottet *grov kvinnofridskränkning* infördes i brottsbalken 1998 som en del av Kvinnofridsreformen.

År 2006 skärptes också socialnämndernas ansvar för våldsutsatta kvinnor, bland annat i och med en ändrad formulering i Socialtjänstlagen (SoL) från att socialnämnderna ”bör” till ”skall” ”särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation” (SoL 5:11). Vidare kan också nämnas att under 2021 förstärktes Socialnämndens ansvar gällande våldsutövare genom nya bestämmelser i 5 kap. 11 a § SoL. Det innebär att det åligger ett krav på socialtjänsten att verka för att individer som utövar våld eller har utsatt närstående för våld eller andra former av övergrepp ska ändra sitt beteende. Denna förändring pekar i riktningen mot att socialtjänsten aktivt ska arbeta med någon form av behandling genom beteendeförändring hos den enskilda personen. Under 2000-talet finns det även ett antal exempel på då regeringen formulerat handlingsplaner (till exempel Skr 2007/08:39) samt tillsatt utredningar (till exempel SOU 2014:49) rörande våld. År 2014 trädde också den så kallade *Istanbulkonventionen* (officiellt namn *Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet*) i kraft i Sverige. Frågor om våld inkluderas även i befolkningsundersökningar, i till exempel den Nationella trygghetsundersökningen som Brottsförebyggande rådet genomför årligen. Detta kan ses som ett uttryck för en politisk vilja att uppmärksamma och motarbeta mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, något som också återfinns i den nuvarande regeringens jämställdhetspolitik då ett delmål är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra (ett delmål som flertalet regeringar hållit fast vid). Vidare kan också SOU 2018:37 *Betänkande av Utredningen om återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld* sällas till detta.

¹ Nilsson & Lövkrona 2020.

Att politiken vidare satsat på att lyfta mäns våld mot kvinnor finns det även exempel på under 2020-talet.

Hösten 2021 fick Inspektionen för vård och omsorg ett regeringsuppdrag att förstärka och utveckla tillsynen av socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Sista april 2024 redovisade Inspektionen för vård och omsorg sitt uppdrag och tillsynen visade att det förekommer allvarliga brister i hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens arbete mot våld. Den samlade tillsynen påvisar bland annat brister i regelefterlevnad, handläggning och samverkan (Slutredovisning av regeringsuppdrag A2021/01714).

Våld i ungas nära relationer

Våld i ungas nära relationer har först under det senaste decenniet lyfts fram som ett socialt problem, både av yrkesverksamma inom socialt arbete, politiker och forskare. Denna utveckling bör ses i relation till hur detta fenomen – det vill säga det våld som förekommer i ungas nära ”romantiska” relationer – tidigare kan sägas ha hamnat mellan stolarna och inte uppmärksammats i någon vidare utsträckning.² Denna trend har dock alltså brutits, och våld i ungas nära relationer har varit fokus för så väl regeringsuppdrag som forskningsstudier.³

Hösten 2022 trädde det i kraft en ny läroplan – Lgr 22 *Sexualitet, samtycke och relationer* – vilken innebär att samtliga elever i grund- och gymnasieskola ska få till sig kunskap om bland annat sunda relationer är också ett tecken på hur fokus riktas på ungas relationer.

Våld i ungas nära relationer kan definieras som:

”Våld i ungas nära relationer är hot, kontroll, kränkningar, ’stalking’, fysiska handlingar och sexuella övergrepp som utövas inom ramen för en nuvarande eller tidigare romantisk relation där den som utsätts är mellan 13 och 23 år. Våldet som utförs ansikte mot ansikte eller med hjälp av digitala medier, och sker oberoende av kön, könsidentitet och sexualitet, får en person att göra något mot sin vilja eller sluta att göra något som den vill.”⁴

Tidigare forskning har pekat på hur detta våld verkar vara långt ifrån en ovanlig förekomst; snarare pekar flera studier på att många ungdomar verkar vara utsatta för våld av någon de har eller har haft en nära relation med⁵. Studier har påvisat så kallade könade mönster, då tjejer i större utsträckning rapporterar upprepade utsatthet jämfört med killar

² Korkmaz 2021.

³ Se exempelvis Korkmaz & Överlien 2020; Korkmaz, Överlien & Lagerlöf 2020; Jernbro & Landberg 2024.

⁴ Korkmaz & Överlien 2023.

⁵ Korkmaz, Överlien & Lagerlöf 2020; Jernbro & Landberg 2024.

och också mer sexuellt våld.⁶ Vidare har det uppmärksammats hur ungas våldsutsatthet är präglad av så kallade ungdomsspecifika faktorer som pekar på hur ungas utsatthet skiljer sig från vuxnas. De ungdomsspecifika faktorerna kan handla om att unga ofta går på samma skola som den våldsamma partnern; saknar referensramar till hur en hälsosam relation kan se ut då utsattheten äger rum i den allra första relationen; samt blir påverkade av samhälleliga normer rörande ungdomstid och sex.⁷ Ungas närvaro på sociala medier skapar också nya tillvägagångssätt att utsättas för en ny form av digitalt våld.⁸ Studier rörande våld i ungas nära relationer har också fokuserat på samhällets responser på våld i ungas nära relationer, så som den roll ideell sektor kan spela vad gäller att ge stöd. En nyligen genomförd studie pekar på att det anonyma och lättillgängliga stöd ideella verksamheter kan erbjuda är viktigt för både våldsutsatta och våldsutövande unga. De ideellt verksamma som erbjuder det anonyma stödet lyfter samstämmigt att det lågtröskelstöd de erbjuder är viktigt, inte minst då den sammantagna uppfattningen är att det offentliga stödet ofta brister och är otillgängligt.⁹

I relation till samhällets responser på våld i ungas nära relationer pågår också en studie som fokuserar på socialtjänstens hantering av sådant våld.¹⁰ Ett pågående projekt fokuserar också särskilt på ungdomar som är placerade på något av de särskilda ungdomshemmen som Statens institutionsstyrelse driver och deras erfarenheter av våld i en egen nära romantisk relation innan placering. Övergripande syftar projektet till att nyansera bilden av vem som kan vara ett potentiellt offer för våld i en nära relation, och fokuserar på hur våldsutsatthet samspelar med annan social problematik så som kriminalitet och missbruksproblem.

Studien pekar på att det våld som placerade ungdomar på de särskilda ungdomshemmen vittnar om är grovt och inte sällan ”nära döden”, att partnern som utövat våld (i princip uteslutande killar) är involverade i kriminalitet och ofta har ett omfattande våldskapital. Därtill beskriver de placerade ungdomarna att de ofta blivit utsatta för våld i närheten av vuxna, så som killens föräldrar, personal på Hem för vård eller boende (HVB), samtidigt som våldet förblir ouppmärksammat och responser på våldet uteblir. Vidare hade många unga en pågående kontakt med socialtjänsten utifrån situationen i hemmet, och trots pågående myndighetskontakt synliggörs sällan våldet flickorna utsätts för i sin relation. Detta pekar i riktningen att det fortfarande finns en kunskapslucka hos professionella inom socialtjänsten och institutionsvården gällande att fråga och identifiera ungas utsatthet för våld i en nära relation.

Förutom detta berättar de unga om en form av misstro till socialtjänsten som många gånger uttrycks på så sätt att det inte spelar någon roll vad man berättar, eftersom det ändå inte kommer leda till något. Den aspekten kastar ljus på att kunskap om våld i ungas

⁶ Korkmaz, Överlien & Lagerlöf 2020.

⁷ Korkmaz & Överlien 2020; Korkmaz 2021.

⁸ Bianchi et al., 2021; Ecpat, 2021; Hellevik & Överlien, 2016.

⁹ Korkmaz & Överlien 2023.

¹⁰ Korkmaz & Wiklund, *kommande*.

nära relationer behöver kompletteras med tydliga arbetsmetoder gällande aktuell problematik. I de fall socialtjänsten kände till den unges våldsutsatthet och i de fall en institutionsplacering genomfördes till följd av våldsutsattheten tecknas en bild av att kunskap gällande våld i ungas relationer också är begränsad inom institutionsvården.

Att vara utsatt för våld i nära relation som ung och samtidigt befinna sig i samhällsvården indikerar på att våldsutsattheten negligeras till förmån för annan social problematik. Det pekar å ena sidan på att det finns en risk för att våldet normaliseras och å andra sidan pekar det på behovet av kunskap gällande våld i ungas relationer hos flera samhällsaktörer som kommer i kontakt med unga individer.¹¹ Vad gäller utbildningsnivån hos personal som arbetar på Hem för vård eller boende (HVB) eller på de särskilda ungdomshem som drivs av Statens institutionsstyrelse pekar studier på att personalen som arbetar närmast ungdomarna har en förhållandevis låg utbildningsnivå.¹²

Även om samhällets responser varit i fokus i ett antal studier går det samtidigt att se betydande kunskapsluckor gällande hur samhälleliga institutioner – så som skola – hanterar det våld unga blir utsatta, eller utsätter andra, för i en svensk kontext.

Internationellt sett är forskningsfältet rörande våld i ungas nära relationer utbrett och i Europa har forskningsintresset vuxit det senaste decenniet. Under 2010-talet genomfördes den så kallade STIR-studien (Safeguarding Teenage Intimate Relationships) som involverade fem europeiska länder: Norge, Italien, Cypern, Bulgarien samt England. STIR-studien visade att många ungdomar är våldsutsatta samtidigt som våld i ungas nära relationer sällan uppmärksammas på policynivå.¹³ Det går att härleda föreliggande kartläggning till detta, då det går att koppla uppdragets syfte till att undersöka i vilken utsträckning våld i ungas nära relationer uppmärksammas av statliga myndigheter i det kunskapsstöd som produceras. Detta fokus kan också formuleras som att kartläggningen i viss mån hakar i de studier som tittat på samhällets responser, och också studerar hur svenska myndigheter hanterar våld i ungas nära relationer. Men inom ramen för denna kartläggning har främst myndighetsrepresentanter på centrala positioner intervjuats. De responser som på så sätt synliggörs behöver nödvändigtvis inte sammanfalla med det arbete som äger rum i praktiken. Därför belyser vi redan nu, initialt, vikten av också genomföra en större kartläggning av det arbete gällande våld i ungas relationer av praktiker ute i kommuner och regioner. Med andra ord behövs fokus på responser på olika nivåer i samhället.

¹¹ Korkmaz & Andersson, *kommande*; Andersson & Korkmaz, *kommande*.

¹² Pålsson et al. 2023.

¹³ Barter et al. 2015.

BEGREPPSANVÄNDNING OCH TEORETISK ANSATS

Begrepps användning

I denna rapport kommer att begreppet *våld i ungas nära relationer* användas genomgående (vilket definierats i inledningen ovan). Då kartläggningen syftar till att ge en samlad bild av statliga myndigheters kunskapsstöd kommer begreppet *myndigheter* åsyfta just statliga myndigheter. Sveriges kommuner och regioner är dock inte en statlig myndighet, men inkluderas här för enkelhetens skull under begreppet myndighet. Inga kommunala eller regionala verksamheter har inkluderats i kartläggningen.

Teoretisk ansats

I denna rapport har inte ett omfattande teoretiskt ramverk nyttjats, då en teoretisk begreppsapparat sällan används i deskriptiva kartläggningar. Vi har dock haft en teoretisk ansats som utgår från tidigare studier om våld i ungas nära relationer som nyttjat det teoretiska begreppet *ungdomsspecifika faktorer* kopplade till våldsutsatthet.¹⁴ Dessa faktorer, som omnämns ovan, pekar på det ungdomsspecifika vad gäller ungas utsatthet för våld i en nära relation, så som att den unge fortfarande kan bo i föräldrahemmet, gå i samma skola som den som utövar våld etc. Den centrala utgångspunkten är att barn och ungas generationella position gör att deras eventuella våldsutsatthet skiljer sig åt från vuxnas.¹⁵ Det finns dock samtidigt inte skäl att tro att våldshandlingarna i sig skiljer sig åt nämnvärt.¹⁶ I denna rapport använder vi begreppet ungdomsspecifika faktorer då fokus även här ligger på att identifiera i vilken mån ungas utsatthet särskiljs från vuxnas i befintligt kunskapsstöd gällande våldets uttryck och responser. Vi kommer framför allt använda begreppet för att synliggöra hur ungas utsatthet lyfts fram, och på vilket sätt.

Föreliggande projekt knyter även an till studier som utgår från antagandet om att våld i en nära relation inte äger rum i det fördolda utan är en social handling som tolkas av den sociala och samhällsliga omgivningen. Här riktas fokus mot responser på våld, vilka tillskrivs en central betydelse för om våld kan fortgå eller upphöra.¹⁷ I den planerade studien kommer begreppet responser nyttjas för att diskutera hur samhällets aktörer responderar på våld.

¹⁴ Korkmaz & Överlien 2020.

¹⁵ Finkelhor 2007.

¹⁶ Korkmaz 2021.

¹⁷ Hydén et al. 2016.

METOD

I detta avsnitt beskrivs den metod som använts i föreliggande kartläggningsuppdrag, den data som samlats in och hur den bearbetats.

Datamaterial och informanter

Inom ramen för kartläggningsuppdraget har semistrukturerade intervjuer genomförts med representanter för de nationella myndigheter som omnämns i regeringsuppdraget (se tabell 1).

Tabell 1

Myndigheter som omnämns i regeringsuppdraget
Socialstyrelsen
Barnombudsmannen
Inspektionen för vård och omsorg
Myndigheten för delaktighet
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor
Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck
Statens Skolverk

Kartläggningen har också omfattat ytterligare myndigheter identifierade av Jämställdhetsmyndigheten ihop med rapportförfattarna (se tabell 2).

Tabell 2

Ytterligare myndigheter som identifierats av Jämställdhetsmyndigheten och rapportförfattarna
Arbetsförmedlingen
Barnafrid
Brottsförebyggande rådet
Brottsoffermyndigheten
Folkhälsomyndigheten
Försäkringskassan
Jämställdhetsmyndigheten
Kriminalvården
Länsstyrelserna
Migrationsverket
Myndigheten för familjerätt och föräldrastöd
Nationellt centrum för kvinnofrid
Polismyndigheten
Specialpedagogiska skolmyndigheten ¹⁸
Statens institutionsstyrelse
Sveriges kommuner och regioner (ej myndighet)
Åklagarmyndigheten

¹⁸ Myndigheten tillfrågades, men avböjde intervju.

Därtill har även Sveriges kommuner och regioner (SKR) identifierats som relevant för uppdraget av både Jämställdhetsmyndigheten och rapportförfattarna (se tabell 3).

Sammantaget har informationsinhämtning genom semi-strukturerade intervjuer genomförts med 23 myndigheter och SKR. Nedan presenteras en översiktlig tabell (se tabell 3) gällande deltagande myndigheters kunskapsmaterial och kunskapsproduktion vad gäller våld i nära relation och mäns våld mot kvinnor och våld i ungas relationer. Under rubriken resultat kommer tabellens innehåll sedermera att fördjupas.

Tabell 3

Myndighet	Titel på Intervjuad	Kunskapsmaterial/ produktion generellt	Kunskapsmaterial/ produktion unga
Arbetsförmedlingen	Kvalificerad handläggare	Ja: både externt och internt	Unga (16–24 år) inkluderas som en särskilt utsatt grupp (ca 40 000 unga var inskrivna i februari 2024). Arbetsförmedlingen har sedan oktober 2023 infört en standardiserad fråga om våld vid inskrivningen i jobbgarantin för ungdomar.
Barnafrid	Forskare	Ja: tar fram rapporter rörande barns utsatthet för våld, anordnar utbildningar där våld uppmärksammas.	Ja: uppmärksammar våld i ungas nära relationer i utbildningar.
Barnombudsmannen	Utredare	Ja: uppmärksammar alla barns rätt till ett liv från våld.	Inte specifikt om våld i ungas relationer.
Brottsförebyggande rådet	Utredare	Ja: till exempel flera rapporter och årliga enkätundersökningar.	Ja: en skriven rapport med explicit ungdomsfokus.
Brottsoffermyndigheten	Jurist	Ja: finansierar studier rörande mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Har också egna informationskampanjer, så som "jag vill veta" till brottsoffer för bl.a. våld.	Ja: finansierar studier om våld i ungas nära relationer; inkluderas i informationskampanjer som exempelvis handlar om samtyckeslagstiftningen.
Folkhälsomyndigheten	Utredare	Ja: genomför befolkningsundersökningar där frågor om våld inkluderas. Gör även litteratursammanställningar där våld är ett tema. Har även uppdrag att ta fram strategier och handlingsplaner gällande våldsförebyggande arbete.	Ja: ingår i befolkningsundersökningar samt i strategier rörande våldsförebyggande arbete.
Försäkringskassan	Verksamhetsutvecklare	Ja: internt material (som synliggörs i deras arbete med målgruppen genom till exempel frågor kring våld).	Myndigheten riktar enbart in sig till individer över 18 år (det vill säga de som kan ta del av deras tjänster).

Inspektionen för vård och omsorg	Samordnare	Nej, men våld i nära relationer var ett tema för ett särskilt tillsynsuppdrag rörande socialtjänsten samt hälso- och sjukvårdens arbete. Uppdraget redovisades april 2024.	Nej.
Jämställdhetsmyndigheten	Senior utredare, utredare, kvalificerad utredare	Ja: både rapporter och material på webben.	Ja: en skriven rapport med explicit ungdomsfokus. Myndigheten arbetar också i samverkan med den årliga kampanjen "Svartsjuka är inte romantiskt".
Kriminalvården	Programutbildare	Ja: både externt och internt.	Nej (arbetar primärt med individer 18 år och uppåt, dock förändring i och med kommande implementering av ungdomsfångelser).
Länsstyrelsen	Utvecklingsledare	Ja: de olika länsstyrelserna tar fram regionala material rörande mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer inom ramen för de regeringsuppdrag länsstyrelserna har rörande frågorna. Samverkar också i hög utsträckning med andra myndigheter.	Ja: Länsstyrelserna arbetar i samverkan med den årliga kampanjen "Svartsjuka är inte romantiskt". De olika länsstyrelserna tar också i olika utsträckning fram eget regionalt material rörande våld i ungas nära relationer, uppmärksammar temat på regionala konferenser.
Migrationsverket	Samordnare	Ja: Tar fram internt material för anställda, samt informationsmaterial som riktar sig till de sökande.	Nej, inte explicit.
Myndigheten för delaktighet	Process-samordnare	Ja: myndigheten samverkar med andra aktörer för att anlägga ett delaktighetsperspektiv.	Ingen egen produktion men samverkar med forskare och aktörer kring frågan.
Myndigheten för familjerätt och föräldrastöd	Utredare	Nej, men myndigheten har ett tydligt regeringsuppdrag att arbeta våldsförebyggande med föräldraskapsstöd till familjer i en hederskontext.	
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor	Utvecklingsledare	Riktar sig främst till unga upp till 26 år.	Ja: webbmaterial, webbkurser och skrivna rapporter.
Nationellt centrum för kvinnofrid	Kommunikatör	Ja: Omfattande material rörande mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Egna rapporter samt en kunskapsbank som samlar relevant forskning.	Ja: två rapporter rörande ungas utsatthet. Samlar också kunskap om våld i ungas nära relationer, uppmärksammar våld i ungas nära relationer inom ramen för de kurser som ges.

Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck	Utredare på enheten för utredning och analys	Myndighetens fokus är hedersrelaterat våld och förtryck och myndigheten menar att det är en del av mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer och könsrelaterat våld men myndighetens fokus är således på den undergruppen.	Nej, men olika former av kunskapsmaterial/produktion finns gällande unga och hedersrelaterat våld och förtryck.
Polisen	Verksamhetsutvecklare, processledare	Ja: internt material och även material som riktar sig till befolkningen.	Ja: uppmärksammas i särskilda informationskampanjer. Myndigheten arbetar också i samverkan med den årliga kampanjen "Svartsjuka är inte romantiskt".
Socialstyrelsen	Utredare	Ja: tar fram kunskapsstöd till socialtjänst och hälso- och sjukvården. Har också särskilda regeringsuppdrag rörande våld i nära relationer.	Ja: uppmärksammas i särskilda regeringsuppdrag.
Statens Institutionsstyrelse	Utredare	Ja: internt material.	Ja: våld i ungas nära relationer uppmärksammas inom ramen för internutbildningar.
Statens Skolverk	Undervisningsråd	Ja: kursmaterial till lärare utifrån skolform och årskurs (webbmaterial, webbkurser och skrivna rapporter).	Ja: kursmaterial till lärare utifrån skolform och årskurs (webbmaterial, webbkurser och skrivna rapporter).
Sveriges kommer och regioner	Projektledare	Ja: både externt och internt.	Ja: kunskapspridning genom enskilda utbildningsinsatser och mer övergripande webbmaterial.
Åklagarmyndigheten	Kammaråklagare	Ja: internt (i form av rättslig vägledning).	Ja: internt (i form av rättslig vägledning).

UMO¹⁹ bedömdes initialt av Jämställdhetsmyndigheten som en relevant aktör för att delta i aktuell kartläggning. UMO är ingen myndighet, utan ägs av Sveriges kommuner och regioner. Skälen till att först inkludera UMO härleds till att UMO har en stor genomslagskraft och är en central aktör för att nå unga i första hand, men även yrkesverksamma som möter unga söker information där. Efter en fördjupad kontakt med UMO blev det dock klart att UMO inte har egen sakkunnig personal, utan att de samarbetar med externa aktörer. Utifrån det nåddes konsensus att exkludera UMO från denna kartläggning. Även Specialpedagogiska skolmyndigheten tillfrågades att medverka, men tackade nej.

¹⁹ UMO är en webbplats för alla som är mellan 13 och 25 år. På UMO.se kan du få kunskap om kroppen, sex, relationer, psykisk hälsa, alkohol och droger, självkänsla och mycket annat.

Detta resulterar i att representanter från totalt 23 myndigheter samt SKR har intervjuats. I vissa fall har två intervjuer genomförts på grund av ansvarsfördelning eller för att täcka upp myndighetens uppdrag, exempelvis genomfördes två intervjuer med representanter från Polismyndigheten. Det här behovet motiverades utifrån att representanter från olika avdelningar kunde svara på olika saker. I vissa intervjuer har i stället flera företrädare från myndigheten deltagit i en och samma intervju, till exempel deltog från Brå tre representanter i samma intervju. Länsstyrelsernas medverkade genom att en intervju genomfördes med en Länsstyrelse som representerade de övriga. I det följande kommer begreppen *myndigheter* samt *aktörer* att användas synonymt för att åsyfta de myndigheter eller andra aktörer som medverkat.

Datainsamling och analys

Samtliga intervjuer ägde rum via det digitala mötesverktyget zoom och varierade mellan 30 och 90 min i längd. Innan intervjuerna skapades en intervjuguide utifrån regeringsuppdragets huvudsakliga frågeställningar, intervjuerna kan sägas falla inom ramen för vad som i litteraturen beskrivs som ”semistrukturerade intervjuer”.²⁰ Med det menas att alla intervjuer å ena sidan följer en struktur med ett på förhand bestämt frågebatteri, men å andra sidan finns det också möjlighet för informanterna att ta upp aspekter kopplat till de berörda områdena som inte explicit tas upp av forskarna. Eftersom aktuell rapport i stor utsträckning är en deskriptiv kartläggning har de frågor som ställts under intervjuerna legat väldigt nära de två huvudsakliga frågeställningarna som omnämns på sidan 2 i denna rapport. Exempel på anknyttande frågor har varit huruvida myndigheten själv har producerat material, huruvida unga inkluderas i myndigheternas material etc.

Vid intervjuerna informerades respondenterna initialt om studies syfte och hur resultaten skulle komma att redovisas. De fick också information om att de intervjuades som representanter för aktören och att inga frågor rörande dem själva eller av personlig karaktär skulle ställas. Informanterna godkände att intervjuerna spelades in. Alla intervjudeltagare har också ombetts efter genomförd intervju att inkomma med en sammanställning gällande det kunskapsmaterial som myndigheten har, oavsett om det är externt eller internt och vare sig om det riktar sig till vuxna eller unga och oberoende om det är tryckt material eller sådant som enbart finns på webb (i skrift eller bild). Dessa sammanställningar har varierat i form och innehåll. I vissa fall har också återkoppling uteblivit. Det material som explicit berör våld i ungas nära relationer redovisas i en bilaga i slutet av rapporten (se bilaga 1). Rapportförfattarna har inte granskat vad respektive myndighet har för material tillgängligt på webben, dels för att det föreligger en risk att någonting då missas, dels för att till exempel informationskampanjer inte nödvändigtvis längre är aktuella och finns tillgängligt publikt och dels för att internt material inte är tillgängligt vid en sådan granskning.

Olika typer av texter öppnar för olika former möjligheter respektive begränsningar när det kommer det analytiska tillvägagångssättet. I detta fall har intervjuerna transkriberats

²⁰ Dalen, 2015.

ordagrant och intervjudatan har analyserats i huvudsak deskriptivt. Intervjuerna genomfördes mellan december 2023 och mars 2024.

En riktad kvalitativ innehållsanalys utgör grunden för hur resultatdelen har strukturerats.²¹ Att valet föll på nämnt analytiskt verktyg handlar pragmatiskt om empirin som i detta fall är väldigt deskriptiv till sin karaktär. Den data som presenteras i kommande avsnitt är på så sätt i stort sett uteslutande hämtad från en manifest nivå. Det vill säga fokus ligger på det som har sagts och uttrycks under intervjuerna, inte på det som ”sägs mellan raderna” (latent data). Vidare har den analytiska ansatsen präglats av ett deduktivt tillvägagångssätt på så sätt att tidigare nämnda huvudfrågeställningar har styrt informationsinhämtningen. Forskningsprocessen har följaktligen varit relativt strikt strukturerad, vilket kan kontrasteras mot en induktiv process som ofta beskrivs som mer förutsättningslös.²²

I och med studiens deduktiva ansats ska rubriksättningen i resultatdelen inte betraktas som teman, vilket ofta bär en analytisk karaktär där en underliggande mening har identifierats. Eftersom det handlar om att kartlägga respektive myndighets kunskapsmaterial och kunskapsproduktion (det vill säga syftet med studien) kräver metoden att vi placerar resultatåtergivningen så pass nära intervjudatan som det går. Genom studiens teoretiska ansats skapas dock möjlighet till viss analytisk rymd utifrån ungdomsspecifika faktorer där det centrala är den generationella ansatsen, vilken kan bli synlig genom att unga fortfarande ofta bor hemma hos sina föräldrar samt att de kan fortsätta gå i samma skola som sin våldsutövare.

²¹Isaksson, 2021.

²² Isaksson, 2021.

RESULTAT

Resultatdelen är strukturerad utifrån tre delar: I del I görs ett brett anslag genom att kasta ljus på i huvudsak den första vägledande frågeställningen som rör våld i nära relation och mäns våld mot kvinnor. I del II ringas särskilt våld i ungas relationer in och avslutningsvis i del III åskådliggörs potentiella kunskapsluckor gällande våld i ungas nära relationer utifrån de myndigheter som pekat ut sådana.

Del II av resultatdelen, kan vara av särskilt intresse eftersom den delen avhandlar vägen framåt, vilket utvecklingsbehov de olika myndigheterna målar upp under intervjuerna. Avslutningsvis kommer Del III bestå av en analys där vi utifrån del I och II pekar på de behov vi kan se.

Del I – Hur myndigheterna lyfter mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer

De intervjuade aktörerna kan sägas ha olikartade karaktär och uppdrag vilket också påverkar produktionen av kunskap och kunskapsstöd. I det följande delas därför resultatdelen upp i olika avsnitt där den första delen syftar till att (1) ge en överblick av aktörernas kunskapsspridning där vi också (2) pekar ut vilka myndigheter som har ett brett kunskapsspridande uppdrag vad gäller kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer; (3) vilka myndigheter som har ett kunskapsspridande uppdrag för sin målgrupp (det vill säga den grupp myndigheten har särskilda uppdrag kring); (4) vilka myndigheter som har ett kunskapsspridande uppdrag till yrkesverksamma/samhällsaktörer; (5) vilka myndigheter som har ett kunskapsspridande uppdrag till barn och unga och (6) myndigheter som i huvudsak inte sprider kunskap om våld externt men internt till anställda.

Myndigheternas uppdrag att sprida kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer

Det går att peka ut ett antal myndigheter som har ett brett kunskapsspridande uppdrag gällande mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Dessa är Barnombudsmannen Brottsoffermyndigheten, Folkhälsomyndigheten, Polisen, Jämställdhetsmyndigheten samt Brottsförebyggande rådet. Dessa myndigheter sprider kunskap via exempelvis att finansiera forskningsstudier (Brottsoffermyndigheten), informationskampanjer (Polisen) och vissa myndigheter genomför också egna forskningsstudier (Brottsförebyggande rådet). De forskningsprojekt som genomförs är i huvudsak styrda genom regleringsbrevet men det förekommer också att myndigheterna genomför egeninitierade forskningsprojekt. Här beskriver flera myndigheter också sig själv som "möjliggörare" för en kunskapsproduktion när de själva inte är ägare av arbetets framtagande.

Vidare pekar flera av dessa myndigheter också ut sig själva som nyckelaktörer gällande att skapa samverkan mellan stat, kommun och yrkesverksamma. I denna kategori inkluderar vi också Barnombudsmannen och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor eftersom de brett informerar barn och unga om rätten till ett liv fritt från våld, även om det inte specificeras att våldet äger rum i en nära relation.

Migrationsverket är ett exempel på en myndighet som har ett kunskapsspridande uppdrag för sin målgrupp, det vill säga för de som önskar bosätta sig i Sverige utifrån olika skäl. I intervjun med Migrationsverket blir det tydligt att det pågår ett gediget arbete rörande att informera sökande om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, framför allt via informationssidor på Migrationsverkets hemsida, via broschyrer och annat tryckt material på olika språk.

Det finns många myndigheter som har ett kunskapsspridande uppdrag till yrkesverksamma, till exempel inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården, och andra samhällsaktörer. Till dessa hör exempelvis Länsstyrelserna, Socialstyrelsen, Sveriges kommuner och regioner och Brottsförebyggande rådet. En del myndigheter har också särskilda uppdrag inom vilka de ska sprida kunskap till barn och unga, så som Barnombudsmannen och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. I avseendet när de beskriver det kunskapsspridande uppdrag till yrkesverksamma synliggörs också vad de olika företrädarna anser saknas i praktiken. Flera myndigheter pekar till exempel på att kunskapen vad gäller unga våldsutövare är bristfällig, till exempel vad gäller behandlingsmetoder.

Samtidigt betonades också att det finns en övergripande bred och djup kunskap, men att den kunskapen inte nödvändigtvis kommer berörda professioner till gagn. Vad som kanske behöver stärkas är implementeringen av metoder och kunskap, framför en upprepning av sådan kunskapsproduktion som redan finns. Detta pekar också i riktningen att det kanske behöver finnas en central aktör som samlar upp den kunskapsproduktion som finns och gör den tillgänglig och överblickbar för praktiken. Nu är kunskapsproduktionen samlad hos flera olika aktörer vilket gör det hela svårt att överblicka samt att risken finns att kunskapsmaterial replikeras.

Flertalet myndigheter har regeringsuppdrag som endast fokuserar på ett internt kunskapshöjande arbete, det vill säga att uppdraget innebär kunskapsspridning bland medarbetarna. Exempel på sådana myndigheter är Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Statens institutionsstyrelse, Åklagarmyndigheten och Kriminalvården. I detta kan också tilläggas att exempelvis Åklagarmyndigheten är en reaktiv myndighet som inte ska arbeta brottsförebyggande, medan Kriminalvården i stor utsträckning arbetar med behandling av individer som verkställer straff gällande till exempel våld i nära relation och på så sätt att individen inte ska återfalla i brottslighet. Värt att också påtala är att myndigheterna omnämnda ovan också i många fall har ett internt pågående utvecklingsarbete vad gäller att öka kunskapen om våld bland medarbetarna, även vad gäller medarbetarnas egen potentiella utsatthet. Arbetsförmedlingen och Försäkringskassa är två exempel på myndigheter där de arbetat förhållandevis mycket med att öka den egna personalens kunskap i dessa frågor, till exempel på så sätt att personalen ska kunna vägleda individen vidare till rätt aktörer. I

intervjun med Arbetsförmedlingen kopplas risk för att bli utsatt för relationsvåld delvis ihop arbetslöshet.

Sammanfattningsvis tecknas en bild upp där det å ena sidan finns ett flertal myndigheter som arbetar utifrån ett brett kunskapsspridande perspektiv, och å andra sidan synliggörs det att flera myndigheter också arbetar med dessa frågor på ett intensivt sätt men inom den egna myndigheten. Ur detta perspektiv vill vi peka på att det kan finnas en viktig poäng med att samla all kunskapsproduktion hos en enskild aktör.

Del II - Myndigheternas synliggörande av våld i ungas nära relationer

En huvudsaklig frågeställning i kartläggningsuppdraget berör om och i sådant fall på vilket sätt våld i ungas nära relationer särskiljs när det lyfts fram i befintligt kunskapsstöd. Under intervjuerna var detta ett givet tema och flertalet frågor ställdes för att röna ut om den aktuella myndigheten synliggör våld i ungas nära relationer på ett explicit sätt, det vill säga lyfter fram det i explicita termer.

Flera myndigheter har material som berör ungas våldsutsatthet, samtidigt som utsattheten kan vara av mer generell karaktär. Exempelvis lyfter, som omnämns ovan, Barnombudsmannen fram barn och ungas rätt till ett liv fritt från våld utan att det påtalas att det också handlar om våld i en egen nära relation. Även Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck har tagit fram material gällande unga, men fokus är främst heder utan att det specificeras att det handlar om våld i en nära relation.

Brottsförebyggande rådet har också producerat en vetenskaplig rapport, *Våld i ungas parrelationer*²³, som explicit berör våld i ungas relationer och Jämställdhetsmyndigheten producerade ihop med externa forskare rapporten *Dödligt partnervåld mot unga*²⁴, *Våld i ungas nära relationer & det ideella stödet: Möjligheter och begränsningar*²⁵ och *Våld i ungas nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck: Förekomst, riskfaktorer och hälsokonsekvenser*²⁶

Det finns också lärande exempel på myndigheter som lyfter fram våld i ungas nära relationer specifikt. Till dem hör Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor som i många år tagit fram material och anordnat kunskapshöjande insatser om våld i ungas nära relationer.²⁷ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor adresserar också ungas våldsutsatthet i deras nationella ungdomsenkät som genomförs vart tredje år och vidare pekar de till exempel på att de är en myndighet som producerat mycket material gällande detta, men att kunskapsproduktionen inte nödvändigtvis kommer ut till

²³ 2021.

²⁴ Caman och Skott, 2023.

²⁵ Korkmaz och Överlien, 2023.

²⁶ Jernbro och Landberg, 2024.

²⁷ Se exempelvis rapporten *Unga & Våld* som publicerades 2013 och som innehöll ett kapitel om killars våld mot tjejer.

praktiken. Hur kunskapsproduktionen ska spridas, oavsett aktör som står för produkten, är å ena sidan ett ansvar som ligger på den specifika myndigheten, men å andra sidan synliggör det åter behovet av en central aktör som samlar tillgänglig kunskap och sprider den eller i varje fall gör den tillgänglig för praktiken på överskådligt sätt.

Det finns dessutom aktörer som synliggör våld i ungas nära relationer genom att inkludera temat i utbildningar, till exempel gör både Barnafrid och Nationellt centrum för kvinnofrid det. Nationellt centrum för kvinnofrid lyfter också fram forskning om våld i ungas nära relationer i sin kunskapsbas, och sprider goda exempel på hur samhällsaktörer arbetar med frågan. Brottsoffermyndigheten finansierar forskningsstudier om våld i ungas nära relationer och har också haft det som tema på kunskaphöjande insatser så som konferenser för yrkesverksamma. Brottsoffermyndigheten har också tagit fram en kampanj – ”Jag vill veta” – som syftar till att öka kunskapen om rättigheter bland unga brottsoffer. Våld i ungas nära relationer omfattas, men uttalas inte explicit.

Det finns också ytterligare exempel på kampanjer som flertalet myndigheter anordnar. ”Svartsjuka är inte romantiskt” är en kampanj som syftar till att uppmärksamma våld i ungas nära relationer explicit och är ett samarbete mellan Jämställdhetsmyndigheten, Länsstyrelserna, Polismyndigheten samt organisationen 1000möjligheter. Inom ramen för denna kampanj har en del länsstyrelser tagit fram eget material och anordnat egna kunskaphöjande insatser som syftar till att öka kunskapen om våld i ungas nära relationer bland yrkesverksamma i det egna länet.

Skolverket har en del i flertalet webbutbildningar som riktar sig till skolpersonal gällande våld i ungas relationer. Därtill har Skolverket producerat en stor mängd av vad de kallar ”implicit kunskapsmaterial” gällande våld. Det är stödmaterial som implicit, genom skolans uppdrag om att främja jämställdhet, främja trygghet och studiero samt motverka kränkande behandling och diskriminering, kan bidra i arbetet mot mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation och våld i ungas relationer. Skolverket efterlyser också studier som tydligare för samman våld i ungas relationer med deras huvudsakliga uppdrag, eftersom det behövs om de ska kunna driva dessa frågor.

Ett par myndigheter har pågående uppdrag där våld i ungas nära relationer uppmärksammas explicit; både Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten har uppdrag som kommer att belysa ungas utsatthet för våld i en egen nära relation utifrån olika frågeställningar.

Det finns färre exempel på myndigheter som synliggör våld i ungas nära relationer explicit i kunskapsstöd som riktar sig internt till medarbetare. Ett sådant exempel är dock Statens institutionsstyrelse som i en internutbildning har ett pass om just våld i ungas nära relationer.

Sammanfattningsvis tecknas bilden av det finns en handfull aktörer som har belyst och belyser våld i ungas relationer, men som en kontrast mot del I är det tydligt att fler aktörer arbetar med frågan våld i nära relation och mäns våld mot kvinnor utifrån ett vuxet perspektiv. Det kan ha sin förklaring på så sätt att forskningsfältet våld i ungas relationer

är ett förhållandevis nytt forskningsområde i jämförelse med forskningsfältet våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor. Det pekar på vikten att den kunskap som finns behöver spridas både till övriga myndigheter och praktiken, kanske bör det här läggas emfas på kunskapsspridningen till övriga berörda myndigheter eftersom det också var någonting som blev tydligt under flertalet av intervjuerna: det finns en kunskapslucka vad gäller våld i ungas relationer. Detta resultat kommer att vidareutvecklas nedan.

Del III - Vägen framåt

Under intervjuerna med representanterna från de olika myndigheterna ställdes även frågor som berörde utvecklingsbehov kring att uppmärksamma våld i ungas nära relationer särskilt. En del av svaren riktar blicken inåt den egna verksamheten, medan andra berör vad samhället behöver göra mer brett. Som exempel på det sistnämnda pekar flertalet myndigheter på behovet av studier som avhandlar deras specifika målgrupp. Statens skolverk, exempelvis, lyfter att det skulle behövas forskning om våld i ungas nära relationer utifrån ett utbildningsperspektiv; studier som aktualiserar lärares perspektiv utifrån sitt uppdrag och som är relevanta för skolkontexten. Därtill påtalas önskemålet om att samverkan skrivs fram i regleringsbrev så att myndigheter ”kopplas ihop” i större utsträckning.

I flera av intervjuerna hänvisas det till respektive myndighets regleringsbrev på så sätt att myndigheten behöver också få ett sådant uppdrag, till exempel att arbeta med frågan våld i ungas relationer om de ska göra något i frågan. En potentiell risk med att flera myndigheter ska arbeta fram kunskapsmaterial gällande våld i ungas nära relationer är att det kan öppna upp för en sådan spretighet som beskrivs under del I (och delvis del II): flera myndigheter arbetar fram material utan vetskap om vad andra myndigheter gör. Det vi åter vill peka på är att det kan finnas en poäng med en central aktör som samlar kunskapen på ett överblickbart sätt och kanske står för huvuddelen av produktionen. Det kan också finnas särskilda grupper av unga individer som en specifik aktör har expertkunskap kring och således bör stå som kunskapskälla till. Det kan till exempel handla om Statens institutionsstyrelse som är experter på institutionsvård för barn och unga eller andra myndigheter som arbetar utifrån en specifik målgrupp, till exempel för unga hbtqi-personer och för unga som lever i en hederkontext.

Ett tema som framkommer både vad det gäller det interna arbetet och samhället i stort berör fokus på unga våldsutövare, att det där finns ett omfattande behov av mer kunskap. Samtidigt påtalas det att allt fler regeringsuppdrag också omfattar våldsutövare, men att det arbetet är i sin linda.

Vad gäller det interna arbetet återkommer flera till att det ”behöver göras mer” och att ”nya glasögon behövs” inom myndigheten. Samtidigt påtalas att de regeringsuppdrag myndigheten arbetar efter inte skriver fram fokuset på våld i ungas nära relationer, som ovan nämns.

Ett par aktörer formulerar sig mer konkret och menar att implementeringen av befintlig kunskap behöver bli bättre då det finns en risk att kunskapsproduktionen inte når ut. Ett

exempel på detta framhålls av Myndigheten för delaktighet då kunskap om våld sällan når så kallade funktionshinderspecifika arenor – till exempel anpassad skola – och därmed utelämnas en yrkeskategori som träffar ungdomar i sitt dagliga arbete. I linje med detta lyfter också ett par informanter behovet av exempelvis en webbutbildning om våld i ungas nära relationer, som kan spridas nationellt.

Sammanfattningsvis, i och med de intervjuer som kartläggningen bygger på framstår en handfull myndigheter som adekvata kunskapsbärare av frågan våld i ungas relationer. Eftersom uppdraget inte innebär att peka ut en central aktör, väljer vi att synliggöra de aktörer som vi tror skulle kunna bära detta, dessa är: Socialstyrelsen, Jämställdhetsmyndigheten, Sveriges kommuner och regioner, Nationellt centrum för kvinnofrid och Barnafrid. Det väsentliga i detta är att det bör vara en central aktör som sammanställer och tillgängliggör all kunskapsproduktion som finns. Den aktören bör också finnas tillgänglig vad gällande implementeringsstöd avseende arbetssätt och metoder, annars föreligger det en risk att glappet mellan praktik och kunskapsunderlag reproduceras så som skönjs i del I gällande våld i nära relation och mäns våld mot kvinnor.

DISKUSSION

Denna rapport har övergripande syftat till att kartlägga hur svenska myndigheters kunskapsproduktion gällande mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer ser ut. Därtill har kartläggningen specifikt sökt svar på i vilken mån denna kunskapsproduktion inkluderar och särskiljer våld i *ungas* nära relationer.

Sammanfattningsvis går det att peka på att svenska myndigheter i stor utsträckning har uppdrag kring att öka kunskapen om mäns våld och våld i nära relationer inom olika verksamheter, internt samt externt. Detta går i linje med den utveckling vi tidigare pekat på, där det numera är vedertaget att mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är ett socialt problem som förtjänar politiska åtgärder. Samtidigt kan vi se tendenser till att våld i ungas nära relationer inte är uppmärksammat i samma utsträckning som vuxnas våldsutsatthet.

I det följande kommer vi att diskutera detta, dels kommer vi att beröra vilka luckor vi kan identifiera vilket i sin tur kan tolkas som slutsatser eller rekommendationer vad gäller åtgärder framåt. Samtidigt vill vi här också påtala att dessa slutsatser inte bör ses som explicita rekommendationer, snarare bör det förstås som tentativa observationer, där fortsatta undersökningar krävs, exempelvis gällande aspekten om en central aktör vilket återkommande pekas ut som viktigt i resultatdelen. Eftersom detta aktualiserar en form av ansvarsfråga mellan stat, kommun och region är det av stor vikt att det prövas vidare. Diskussionsavsnittet är fortsatt indelat utifrån fyra rubriker: (1) Våld i ungas nära relationer – Ett socialt problem som förtjänar ökad uppmärksamhet, (2) Unga och stöd, (3) Samverkan på ”rätt” nivå och avslutningsvis (4) Vägen vidare.

Våld i ungas nära relationer – Ett socialt problem som förtjänar ökad uppmärksamhet

I rapporten *Våld i ungas nära relationer & det ideella stödet. Möjligheter och begränsningar* – intervjuas bland annat representanter från tjej- och ungdomsjourer om det stöd de erbjuder våldsutsatta ungdomar.²⁸ Ett tema som framträder är att jourernas bild är att det är utmanade att få andra aktörer att se våld i ungas nära relationer som lika allvarligt som våld i vuxnas. Därtill framträder vad som kan formuleras som en konflikt mellan de ideella verksamheterna och offentligt professionellt stöd; där de ideella är de som ser och stöttar, medan offentliga aktörer blundar för detta sociala problem. Jourerna behöver också kämpa för sin existens, samtidigt som de ofta får fylla en viktig funktion vad gäller att ge stöd till unga samt hålla skolföreläsningar om exempelvis samtycke och våld.²⁹ Den bild som de ideellt verksamma inom tjej- och ungdomsjourer målar upp går till viss del i linje med det som denna kartläggning också pekar på: att våld i ungas nära relationer inte uppmärksammas i samma utsträckning som våld i vuxnas nära relationer.

²⁸ Korkmaz & Överlien 2023.

²⁹ Ibid.

I denna kartläggning är det tydligt att det enbart är en handfull aktörer som explicit arbetar med frågan våld i ungas relationer, därtill är den kunskapsproduktion som finns tillgänglig i stor utsträckning akademiska rapporter. Samtidigt, om vi återgår till den historiska tillbakablick vad gäller hur mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer etablerats som ett socialt problem, går det att tolka utvecklingen som att uppmärksammandet av våld i ungas nära relationer är i sin linda men på väg mot att identifieras som ett socialt problem. Det behövs dock ytterligare kunskap och en samlad politisk ambition att ge våld i ungas nära relationer den uppmärksamhet som problemet förtjänar, där också ungdomsspecifika faktorer beaktas.

Unga och stöd

Från tidigare studier vet vi att unga ofta söker stöd och hjälp av jämnåriga, vilket är viktigt att problematisera, eftersom jämgamla vänner inte nödvändigtvis besitter den kunskap och kompetens som krävs för att bemöta en vän som blivit utsatt för till exempel våld i nära relation.³⁰ Därtill har också det anonyma stöd ideella organisationer så som tjej- och ungdomsjourer erbjuder våldsutsatta visat sig spela en viktig roll.³¹ Samtidigt berättar unga som blivit utsatta för våld som söker professionell hjälp, exempelvis genom socialtjänst eller polis, ofta att de är missnöjda med den hjälp de får på grund av bristande barnperspektiv.³² Även verksamma inom tjej- och ungdomsjourer målar upp en bild av att offentligt hållet stöd saknas att hänvisa till då de kommer i kontakt med våldsutsatta unga.³³ Det kan därför finnas en vinst i att omsätta den akademiska kunskapsproduktionen så att den dels kan användas enklare av unga själva, dels också tillgängliggöra kunskapen på ett enklare sätt för praktiker. Detta för att i möjligaste mån mejsla fram stödande responser både på en individuell och samhällelig nivå.

Det är också tydligt idag att unga söker mycket av sin kunskap via internet, vilket kan tänkas påverka deras syn på relationer. Detta kan innebära en utmaning för myndigheter och ställer stora krav på en dialog med barn och unga. Hänsyn till detta bör tas i det fortsatta utvecklingsarbetet och kunskapsproduktionen gällande våld i ungas relationer. Genom UMO.se finns redan en plattform som är kända av många unga individer och flera av de aktörer som deltagit i kartläggningen.

Samverkan på "rätt" nivå

Flera aktörer i kartläggningen pekade på det egna samverkansarbetet de var involverade i samtidigt som många önskade mer samverkan. Vad gäller utmaningar i arbetet med våld i nära relation har samverkan inom och mellan olika verksamheter diskuterats och tidigare svenska studier pekar på att till exempel socialsekreterare ringar in kollegor, kompetensutveckling och handledning som betydande faktorer i arbetet med stöd till

³⁰ Ecpat, 2021.

³¹ Korkmaz & Överlien 2023.

³² Ecpat, 2021.

³³ Korkmaz & Överlien 2023.

våldsutsatta.³⁴ Utifrån de intervjuer som ligger till grund för denna kartläggningen gör vi den tentativa tolkningen att det nödvändigtvis inte handlar om att ytterligare samverkan behövs på en strategisk nivå. Snarare tror vi att det handlar om att praktiker, utifrån sina olika professionskontexter, behöver veta var de ska vända sig om de önskar mer kunskap om våld i ungas relationer.

Nu finns det som sagt flera arenor där kunskap kan sökas, vilket vi tror snarare försvårar detta arbete. Vad gäller samverkan handlar det mer om en tydlig praktisk samverkan av och med professionella som arbetar på ”golvet” där de på olika sätt kan identifiera ungas våldsutsatthet. Det handlar exempelvis om personal inom socialtjänsten, regionerna, skolan och i förhållande till denna kartläggning har en kunskapslucka rör ungdomar med funktionsnedsättning och deras utsatthet för våld i en egen nära relation lyfts fram. Därtill vet vi genom pågående forskningsstudier att extra sårbara grupper, så som institutionsplacerade unga, behöver särskilt stöd vad gäller sin våldsutsatthet, både av personal inom socialtjänsten men också av personal som arbetar på institutioner för barn och unga.

Vägen vidare

Det centrala i dessa tre rubriker pekar vidare mot att en fördjupad studie/kartläggning möjligtvis bör genomföras utifrån denna studies andra vägledande frågeställning, den som ringar in våld i ungas relationer, med professionella utifrån de yrkeskontexter som omnämns ovan. I en sådan pilotstudie kan större hänsyn tas de ungdomsspecifika faktorer som pekas ut i denna kartläggning. Denna idé har vuxit fram under arbetet med kartläggningen: att kunskapsstödet inte riktigt når ut till praktiken.

En sådan kartläggning kan också täcka viktiga trådar som aktuell kartläggning inte haft möjlighet att fördjupa sig kring. Det avser till exempel:

- Behövs det tas fram ett riktat stödmaterial till specifika yrkesgrupper? (aktualiserar samhälleliga responser)
- Behövs det tas fram ett stödmaterial till föräldrar? (aktualiserar individuella responser)
- Behöver praktiken hjälp med implementering av arbetssätt/metoder? (aktualiserar samhälleliga responser)
- I vilken mån behöver samverkan etableras på en praktikernivå? (aktualiserar samhälleliga responser)

Avslutningsvis; att i större utsträckning belysa våld i ungas relationer är angeläget, dock är det viktigt att den fortsatta kunskapsproduktionen i form av till exempel stödmaterial sker utifrån någon form av struktur med en eller ett par centrala aktörer samt att det bör spegla det som praktiken efterfrågar. På så sätt kan samhälleliga responser tydligare synliggöras. Kartläggningen har gett vissa svar, men samtidigt öppnat för behovet av

³⁴ Ekström, 2018.

ytterligare och mer fördjupade studier/kartläggning, vilket vi ovan tecknar upp ett ramverk för.

REFERENSER

Andersson, P. & Korkmaz, S. (kommande). "No story, no response": Narratives from girls subjected to youth intimate partner violence and placed at special residential homes in Sweden.

Barter, C., Stanley, N., Wood, M., Aghtaie, N. et al. (2015). Safeguarding Teenage Intimate Relationships (STIR): Connecting online and offline contexts and risks. *Research Report*.

Bianchi, D., Morelli, M., Nappa, M., Baiocco, R. & Chirumbolo, A. (2021). A bad romance: Sexting motivations and teen dating violence. *Journal of Interpersonal violence*, 36(13-14): 6029-6049.

Brå (2021). *Våld i ungas parrelationer*. Rapport 2021:15. Brottsförebyggande rådet.

Caman, S. & Skott, S. (2023). *DÖDLIGT PARTNERVÅLD MOT UNGA*. Jämställdhetsmyndigheten.

Dalen, M. 2015. *Intervju Som Metod*. Gleerups.

ECPAT Sverige, 2021. *Tjejer borde sluta skicka nakenbilder. En rapport om pojkar, nakenbilder, relationer och åldersskillnader*. Rapport. PDF: ECPAT-SVERIGE_Tjejer-borde-sluta-skicka_2022.pdf.

Ekström, V. (2018). Carriers of the troublesome violence—the social services' support for female victims of domestic violence. *European Journal of Social Work*, 21(1), 61–73.

Finkelhor, D. (2007) Developmental Victimology: The Comprehensive Study of Childhood Victimization. In, Davis, R.C., Luirigio, A.J., and Herman, S. (eds.), *Victims of crime* (3rd ed) Thousand Oaks: Sage Publications.

Hellevik, P. & Överlien, C. (2016). Teenage intimate partner violence: Factors associated with victimization among Norwegian youths. *Scandinavian Journal of Public Health*, 1–7.

Hydén, M., Gadd, D., & Wade, A. (2016) Introduction to Response Based Approaches to the Study of Interpersonal Violence." In Hydén, M, Gadd, D., and Wade, A. (eds.) *Response Based Approaches to the Study of Interpersonal Violence*. Palgrave Macmillan.

Isaksson, J. (2021). Riktad kvalitativ innehållsanalys. I G. Klingberg & U. Hallberg (Red.), *Kvalitativa metoder helt enkelt!* (s. 283–302). Studentlitteratur.

Jernbro, C., & Landberg, Å. (2024). *Våld i ungas nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck: Förekomst, riskfaktorer och hälsokonsekvenser*. Jämställdhetsmyndigheten.

Korkmaz, S. & Överlien, C. (2020) Responses to youth intimate partner violence: the meaning of youth-specific factors and interconnections with resilience *Journal of Youth Studies* 23(3), 371-387.

Korkmaz, S (2021b) *Youth Intimate Partner Violence in Sweden - Prevalence and Young People's Experiences of Violence and Abuse in Romantic Relationships* (DISS) Stockholm: US-AB.

Korkmaz, S., Överlien, C., & Lagerlöf, H. (2020). Youth intimate partner violence: prevalence, characteristics, associated factors and arenas of violence. *Nordic Social Work Research* 1–16.

Korkmaz, S., & Överlien, C. (2023). *Våld i ungas nära relationer & det ideella stödet: Möjligheter och begränsningar*. Jämställdhetsmyndigheten

Korkmaz, S. & Andersson, P. (kommande). Intimate Partner Violence among Young People in Special Residential Homes for Youths: Dynamics between Social Destructive Behavior and Being a Victim of Intimate Partner Violence.

Korkmaz, S. & Wiklund, S. (kommande). Våld i ungas nära relationer – Ett atypiskt socialt problem för socialtjänsten att hantera?

Nilsson, G., & Lövkrona, I. (2020). *Våldets kön: Kulturella föreställningar, funktioner och konsekvenser*. Studentlitteratur AB.

Pålsson, D., Andersson, P., Shanks, E., & Wiklund, S. (2023). A professional field? Educational attainments, gender and age among staff in Swedish residential care. *Residential Treatment for Children & Youth*, 40(4), 497–516.

Övriga referenser

Prop. 2006/07:38 Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor

Regeringsuppdrag A2021/01714

SOU 2018:37 *Betänkande av Utredningen om återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld*

SOU (2014:49) Våld i nära relationer - en folkhälsofråga. Förslag för ett effektivare arbete. Betänkande av Nationella samordnaren mot våld i nära relationer. Stockholm: Statens offentliga utredningar

Skr. 2007/08:39 Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer

BILAGA 1: EXPLICIT MATERIAL GÄLLANDE VÅLD I UNGAS RELATIONER

I följande bilaga finner ni explicit material gällande våld i ungas nära relationer. Se metodavsnittet för en redogörelse kring hur materialet samlats in.

Brottsförebyggande rådet

Våld i ungas parrelationer. Rapport 2021:15. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Jämställdhetsmyndigheten

Svartsjuka är inte romantiskt (*observera att denna kampanj är ett samarbete mellan Jämställdhetsmyndigheten, polisen, länsstyrelserna samt stiftelsen 1000 möjligheter*)
<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/aktuellt/nyheter/svartsjuka-ar-inte-romantiskt/>;
<https://www.svartsjukaarinterromantiskt.se/sv/>

Varaktig framgång i stället för projekt – Nordiska erfarenheter av våldsförebyggande arbete

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/aktuellt/publikationer/varaktig-framgang-istallet-for-projekt/>

Våld i ungas nära relationer & det ideella stödet: Möjligheter och begränsningar

<https://su.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1753694&dswid=8407>

Dödligt partnervåld mot unga

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/aktuellt/publikationer/dodligt-partnervald-mot-unga/>

Våld i ungas nära relationer och HRV

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/aktuellt/publikationer/vald-i-ungas-nara-relationer-och-hedersrelaterat-vald-och-fortryck/>

Skolverket

Avsnitt *Värdegrunds och likabehandlingsarbete 4. Våld i ungas partnerrelationer, i Sexualitet, samtycke och relationer anpassade grundskolan* (webbkurs) (u.å), hämtad: 240126 https://utbildningar.skolverket.se/group/sexualitet-samtycke-och-relationer-i-anpassade-grundskolan/hem?p_p_id=com_arcusys_valamis_web_portlet_LessonViewerView&p

[p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&p_p_auth=twVAbYE6&com_arcusys_valamis_web_portlet_LessonViewerView_lesson_id=2797&com_arcusys_valamis_web_portlet_LessonViewerView_referer=https%3A%2F%2Futbildningar.skolverket.se%2Fgroup%2Fsexualitet-samtycke-och-relationer-i-anpassade-grundskolan&slide=4](https://www.arcusys.com/arcusys_valamis_web_portlet/LessonViewerView_lesson_id=2797&com_arcusys_valamis_web_portlet_LessonViewerView_referer=https%3A%2F%2Futbildningar.skolverket.se%2Fgroup%2Fsexualitet-samtycke-och-relationer-i-anpassade-grundskolan&slide=4)

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Seminarier om våld i ungas partnerrelationer, inom utbildningspaketet Rätt att veta!,

hittar du här: <https://www.mucf.se/ratt-att-veta-vald-i-ungas-partnerrelationer>

Avsnittet om våld i ungas partnerrelationer inom deras digitala satsning MUCF i dag,

hittar du här: <https://www.mucf.se/utbildningar-och-konferenser/mucf-idag/mucf-idag-avsnitt-10-vald-i-ungas-partnerrelationer>

Rätt att veta! <https://www.mucf.se/verktyg/ratt-att-veta>

Unga, maskulinitet och våld

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor har sedan 2011 arbetat med regeringsuppdrag som har handlat om jämställdhet, maskulinitet och våld. I arbetet med dessa uppdrag har fokus ofta hamnat på den som har blivit utsatt. Att skydda och stötta personer som utsätts för våld är ett mycket viktigt arbete, men för att verkligen förebygga att unga blir utsatta för våld bör fokus riktas även mot de som faktiskt utsätter andra för våldet. Det har vi gjort i det här uppdraget. Vi har tittat på hur maskulinitetsnormer och inställningen till jämställdhet kan påverka benägenheten att utöva våld. Vi har också tittat på hur universell våldsprevention med ett genusperspektiv kan fungera.

<https://www.mucf.se/publikationer/unga-maskulinitet-och-vald>

Unga och våld

Killar är betydligt oftare inblandade i olika våldshändelser jämfört med tjejer. I den här rapporten beskriver Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor killars och unga mäns användning av och utsatthet för våld samt hur detta samspelar med deras attityder till jämställdhet och maskulinitet. Vi beskriver också det arbete som görs för att förebygga killars och unga mäns våld.

<https://www.mucf.se/publikationer/unga-och-vald>

Jämställdhetsmyndigheten | Vikingsgatan 3, 411 04 Göteborg
031-3929000 | info@jamstalldhetsmyndigheten.se | jamstalldhetsmyndigheten.se